

Хриков Є.М. Розгляд суперечностей в педагогічних дослідженнях/ Є.М. Хриков// Шлях освіти. – 2013. - № 1. -С.2-7.

Є.М. Хриков

Розгляд суперечностей в педагогічних дослідженнях

Стаття присвячена обґрунтуванню теоретичних засад виокремлення, формулювання та використання суперечностей у педагогічних дослідженнях. Запропоновано класифікацію суперечностей. Розглянуто основні недоліки обґрунтування та формулювання суперечностей у педагогічних дослідженнях. Проаналізовано понятійне оформлення суперечностей та їх використання в експериментальних та історико-педагогічних дослідженнях та дослідженнях з порівняльної педагогіки.

Е.Н.Хрыков Противоречия в педагогических исследованиях

Статья посвящена разработке теоретических основ выделения, формулирования и использования противоречий в педагогических исследованиях. Предложена классификация противоречий. Рассмотрены основные недостатки обоснования и формулирования противоречий в педагогических исследованиях. Проанализировано понятийное оформление противоречий и их использование в экспериментальных и историко-педагогических исследованиях и исследованиях по сравнительной педагогике.

Будь-яке педагогічне дослідження починається з аналізу освітньої практики та теорії, який дозволяє усвідомити певні суперечності, а це, у свою чергу, стає основою визначення наукової проблеми. Актуальною є тільки та наукова проблема, в основі якої – об’єктивні, суттєві суперечності.

Суперечності мають об’єктивний характер, а їх усвідомлення та формулювання – суб’єктивний. Констатація суперечності є передумовою визначення наукової проблеми. Від того, як виокремлюються та формулюються суперечності, залежить обґрунтованість актуальності

дослідження та навіть головні напрямки вирішення наукової проблеми, проведення наукового пошуку. У той же час аналіз літератури з методології педагогічних досліджень [1 – 4 та багато ін.] дозволяє зазначити, що проблема суперечностей ще не знайшла детального висвітлення. Тобто розробка теоретичних засад виокремлення, формулювання та використання суперечностей у педагогічних дослідженнях є актуальним завданням.

У філософії проблему суперечностей найбільш детально розглядали представники діалектичного вчення. Суперечність у діалектиці – це взаємодія протилежних сторін і тенденцій, що взаємовиключають одна одну, але разом із тим знаходяться у внутрішній єдності та є джерелом розвитку. Формулюються суперечності за допомогою двох бінарних опозицій, які й характеризують взаємодію її складових. Виокремлена суперечність – це фактично результат першого етапу наукового пошуку в межах конкретного дослідження.

Для з'ясування того, як використовують суперечності в науково-педагогічних роботах, нами було проаналізовано понад 600 їхніх формулювань. Крім того, ми аналізували зв'язок суперечностей з цілями, завданнями, гіпотезами, матеріалами констатувальних та формувальних експериментів, представлених пошукувачами наукових ступенів у авторефератах та дисертаціях. Вивчення наукової літератури та дисертаційних робіт дозволяє зазначити, що науковці, визначаючи суперечності, орієнтуються на традиції, а не на певні теоретичні засади.

Проведений аналіз авторефератів і дисертацій дозволив визначити основні види суперечностей.

За сутністю (змістом) можна виокремити наступні суперечності:

між соціальними потребами та педагогічною практикою (перша опозиція характеризує соціальні потреби, а друга – недосконалу педагогічну практику, в якій соціальна потреба не реалізується. Вони формулюються за наступною логікою: у суспільному житті існує певна потреба, а в педагогічній практиці ця потреба не реалізується);

між соціальними потребами та педагогічною наукою (перша опозиція характеризує соціальні потреби, а друга – нерозробленість у педагогічній науці шляхів задоволення цих потреб педагогічними засобами. Вони формулюються за наступною логікою: у суспільному житті існує певна потреба, а педагогічна наука не розробила шляхи та засоби вирішення відповідного завдання);

між потребами педагогічної практики та неготовністю освітян до розв'язання відповідних педагогічних завдань (перша опозиція характеризує потребу та актуальність для педагогічної практики певних педагогічних завдань, а друга – неготовність освітян до їхньої реалізації. Такі суперечності формулюються за наступною логікою: для освітньої практики (діяльності загальноосвітніх шкіл, вищих навчальних закладів ...) актуальним є завдання формування певних якостей в учнів (студентів), організації їх самостійної діяльності, вільного часу..., а педагогічні працівники неготові до реалізації цього важливого завдання).

між потребами педагогічної практики та нерозробленістю в педагогічній науці відповідних теорій, моделей, технологій тощо (перша опозиція характеризує потребу та актуальність для педагогічної практики певних педагогічних завдань, а друга являє собою констатацію відсутності в педагогічній науці обґрунтованих знань, необхідних для їхнього розв'язання). Прикладом формулювання такої суперечності може бути таке: суперечність між необхідністю функціонування сучасного інформаційно-освітнього середовища у ВНЗ та відсутністю наукових праць, у яких було б обґрунтовано теоретико-методичні засади створення та розвитку такого середовища.

За рівнем об'єктивності можна виокремити суб'єктивні, об'єктивні, суб'єктивно-об'єктивні, та об'єктивно-суб'єктивні суперечності.

суб'єктивною ми називаємо суперечність, обидві опозиції якої існують в уяві дослідника й не відбивають реальний стан речей;

об'єктивною ми вважаємо суперечність, обидві опозиції якої відбивають реальний стан речей;

об'єктивно-суб'єктивна – це суперечність, перша опозиція якої відбиває реальний стан речей, а друга існує в уяві дослідника;

суб'єктивно-об'єктивна – це суперечність, перша опозиція якої існує в уяві дослідника, а друга відбиває реальний стан речей.

За типом аргументації виокремлюємо такі види суперечностей:

суперечності, обидві опозиції яких потребують аргументації (обґрунтування). Аргументація має здійснюватися посиленням на положення державних програм, концепцій, роботи видатних учених, або на факт їх відсутності, дані соціологічних досліджень, моніторингу, незалежного тестування, результати міжнародних олімпіад, дані констатувального експерименту. Із приводу використання для обґрунтування наявності певної суперечності даних, отриманих у ході констатувального експерименту, зазначимо, що його вибірка повинна бути репрезентативною. В іншому випадку суперечність, яку пропонує пошукувач, є суб'єктивною;

суперечності, одна з опозицій яких потребує аргументації, а друга – ні;

Наведемо декілька прикладів суперечностей, перша опозиція яких не вимагає доведення.

Приклад 1. «Суперечність між сензитивністю дітей молодшого шкільного віку до сприйняття та засвоєння духовних, моральних цінностей та недостатньою реалізацією виховного потенціалу в навчально-виховному процесі початкової школи». Перше положення суперечності є прикладом тривіального положення, яке не вимагає обґрунтування, тому що доведене в багатьох психолого-педагогічних дослідженнях.

Приклад 2. «Суперечність між вимогами суспільства до підготовки вчителів інформатики, здатних до самостійного творчого вирішення завдань професійної діяльності в умовах інформаційного суспільства, та недостатньою розробленістю педагогічних технологій, спрямованих на формування пізнавальної активності, самостійності та вмінь самоорганізації

в цих фахівців». Перша опозиція суперечності не вимагає обґрунтування, тому що всім відомо, що педагогічна діяльність є творчою, вона вимагає значного рівня самостійності та в наш час здійснюється в умовах інформаційного суспільства.

Приклад 3. «Суперечність між соціальним замовленням сучасного суспільства на підготовку високоморального лікаря та недостатнім рівнем розробки аксіологічних засад формування особистості майбутнього лікаря». Перша опозиція наведеної суперечності є тривіальною в зв'язку з тим, що всім відомо – ефективність діяльності лікаря значною мірою залежить від моральних якостей, які визначають його ставлення до пацієнтів, своєї роботи та себе. Про етичні вимоги до лікаря йшлося ще в клятві Гіппократа.

суперечності, обидві опозиції яких не потребують аргументації (обґрунтування, доведення), а є очевидними. Проте така ситуація є нетиповою для педагогічних досліджень. У переважній кількості досліджень як мінімум одна з опозицій суперечності вимагає обґрунтування, аргументації.

Аналіз дисертацій показав, що поширеним у педагогічних дослідженнях є підхід, коли наявність суперечності обґрунтовують певними недоліками освітньої практики. Але, слід відзначити, що недосконалість, недоліки освітньої практики не завжди є основою для проведення наукового дослідження. Значну частину практичних педагогічних проблем можна вирішити шляхом збільшення фінансування, розвитку матеріальної бази навчальних закладів, покращення умов життєдіяльності учнів та студентів, організації їх вільного часу тощо. Нерідкими є й ситуації, коли недоліки освітньої практики обумовлюється не відсутністю науково обґрунтованих моделей діяльності, а тим, що ці моделі невідомі педагогам і певній частині науковців.

Типовим прикладом недостатньої аргументації суперечності в дисертаційній роботі є таке формулювання: «Суперечність між потребою загальноосвітньої школи в учителях математики, здатних викладати навчальний предмет у класах гуманітарного профілю, ураховуючи

особливості учнів-гуманітаріїв, та відсутністю у вищих навчальних педагогічних закладах цілеспрямованої підготовки студентів до такого аспекту діяльності». Якщо першу опозицію даної суперечності можна вважати тривіальною, то друга вимагає аргументації, доведення результатами вимірювань (констатувального експерименту), а цього не зроблено.

Розглянемо ще один приклад суперечності. «Суперечність між прагненням студентів до творчої самореалізації та недостатньою його підтримкою з боку професорсько-викладацького складу вищих технічних навчальних закладів». Обидві наведені опозиції суперечності є необґрунтованими. Кожен, хто працює зі студентами, знає, що тільки невелика їх частина дійсно прагне до самореалізації. Тому більш доцільним було б наступне формулювання першої опозиції суперечності: «студентський вік є найбільш сензитивним для творчої, професійної самореалізації особистості...». У такому формулюванні перша опозиція має тривіальний характер і не потребує обґрунтування. Із приводу другої опозиції можна зазначити, що, по-перше, наявність такої позиції викладачів треба довести даними вимірювань або посиланням на попередні дослідження, в яких факт недостатньої підтримки з боку викладачів установлено; по-друге, якщо такий факт установлено, то це ще не є підставою для проведення наукового дослідження. Це пов'язане з тим, що причини такого явища можуть бути різні. Можлива ситуація, коли наука розробила засоби підтримки самореалізації студентів із боку викладачів, але більшості з них вони невідомі. У такому випадку необхідності в проведенні наукового дослідження немає, а є необхідність у озброєнні викладачів цими засобами. Іншими причинами зазначеної позиції викладачів може бути їхня перевантаженість навчальними заняттями або пануюча в навчальному закладі технологія навчального процесу, яка не сприяє здійсненню з боку професорсько-викладацького складу підтримки творчої самореалізації студентів вищих технічних навчальних закладів тощо.

Показником якісного наукового дослідження є не тільки правильно сформульовані суперечності, а й те, що вони змістовно пов'язані з темою, метою, завданнями, гіпотезою дослідження. Тільки за таких умов дослідження спрямоване на розв'язання наявних суперечностей та отримання наукового знання.

Мета дослідження в загальному формулюванні – це пошук шляхів розв'язання об'єктивно існуючих суперечностей (наукової проблеми), завдання – це конкретні дії, які необхідно здійснити, щоб досягти мету, а гіпотеза дослідження – припущення щодо можливих шляхів розв'язання наявної суперечності.

Так, наприклад, аналіз формулювання суперечності «між необхідністю в умовах євроінтеграції оновлювати систему підготовки конкурентоспроможних фахівців у різних галузях з урахуванням надбань і позитивного досвіду та недостатнім рівнем вивчення здобутків минулого в історико-педагогічному аспекті» не дозволяє з'ясувати, якій проблемі присвячена робота (її назва «Реалізація принципу свідомості у навчанні студентів вищих навчальних закладів України (друга половина ХІХ століття)»).

Розглянемо ще один приклад, у якому порушується наведена вище вимога: «суперечність між можливостями компетентнісного підходу в удосконаленні професійної підготовки вчителів-філологів та недостатньою розробленістю компетентнісної ідеї в стандартах вищої педагогічної освіти, навчальних планах і програмах галузі «Філологія»», але аналіз наукового апарату дисертації свідчить, що завдань, пов'язаних із розробкою стандартів, навчальних планів, програм, дослідник не ставить, що свідчить про відсутність зв'язку суперечності з іншими складовими наукового дослідження.

Аналіз авторефератів дисертацій не дозволив виявити прикладу, який був би здатний виконувати функцію модельного для демонстрації зв'язку суперечностей та гіпотези, тому запропонуємо можливий такий варіант.

«Суперечність між потребою в демократизації суспільного життя та несформованістю демократичної культури у студентів вищих навчальних закладів; між потребою у формуванні демократичної культури у студентів та відсутністю науково обґрунтованої моделі демократичної культури особистості; між потребою у формуванні демократичної культури в студентів та неготовністю викладачів вищих навчальних закладів до формування демократичної культури студентів; між потребою у формуванні демократичної культури у студентів та невизначеністю змісту та технології освітнього процесу з формування демократичної культури студентів». Гіпотеза дослідження: підвищити ефективність формування демократичної культури студентів вищих навчальних закладів можливо за умов:

- орієнтації освітнього процесу на науково обґрунтовану модель демократичної культури студентів вищих навчальних закладів;
- формування готовності викладачів до формування демократичної культури студентів вищих навчальних закладів;
- запровадження в практику роботи вищих навчальних закладів науково обґрунтованого змісту освітнього процесу;
- запровадження в практику роботи вищих навчальних закладів такої технології освітнього процесу, яка забезпечує активну позицію студента у формуванні своєї демократичної культури.

Наведений приклад формулювання суперечностей дозволяє звернути увагу ще на одну особливість їх визначення – перша суперечність зазвичай має загальний характер та охоплює всю наукову проблему, а інші - є частковими та стосуються шляхів розв'язання загальної суперечності.

Формулювання суперечності та пошук шляхів її розв'язання повинно відповідати науковій спеціальності, за якою виконується робота. Так, наприклад, «суперечність між потенційними можливостями всіх суб'єктів держави й суспільства забезпечувати соціально-педагогічний захист дитинства та відсутністю науково обґрунтованих механізмів його здійснення» не відповідає жодній з наукових педагогічних спеціальностей, бо

до завдань педагогічної науки не входить розробка механізмів діяльності суб'єктів держави, цим займається інша наука – «державне управління».

Ще один приклад невідповідності між суперечністю і профілем наукової спеціальності: «суперечність між об'єктивною потребою підвищення якості підготовки науково-педагогічних кадрів і відсутністю державної програми підтримки провідних наукових шкіл України». Розв'язання цієї суперечності також стосується іншої наукової галузі – державного управління, тому орієнтація на неї в педагогічному дослідженні є недоречною та необґрунтованою.

У зв'язку з наведеними прикладами доцільно зазначити, що під час визначення суперечностей необхідно аналізувати паспорти суміжних наукових спеціальностей.

Певні висновки дозволяє зробити контент-аналіз понятійного оформлення суперечностей. Першу опозицію в суперечності частіше за все визначають через поняття «потреби», «необхідність», «вимоги», «завдання», «тенденції», «можливості», «потенціал». Від змістовного наповнення цих понять залежить, до якого типу суперечностей належить дана суперечність. Якщо йдеться про соціальні потреби, необхідність, вимоги, то ми маємо суперечність між соціальними потребами та педагогічною наукою чи практикою. Якщо ж йдеться про вимоги освітніх стандартів, тенденції розвитку освіти, потенційні можливості освітньої технології, то суперечність є суто педагогічною й у ній обидві опозиції пов'язані з педагогічними явищами.

Другу опозицію в суперечності, як правило, розкривають через поняття: «недостатнє використання», «недостатня сформованість», «недостатня розробленість», «недостатнє усвідомлення», «відсутність» або «невизначеність педагогічних умов», «існуюча практика», «брак науково обґрунтованої системи» тощо. Аналіз змістовного наповнення положень, які характеризують другу опозицію в суперечності, свідчить про те, що всі вони

пов'язані з тими чи іншими складовими педагогічних систем, або складовими науки.

Експериментальні педагогічні дослідження дуже часто спрямовані на розв'язання суперечностей між соціальними потребами та педагогічною наукою або педагогічною практикою. Такі суперечності можуть бути конкретизовані за допомогою декількох суперечностей, обидві опозиції яких є суто педагогічними. Розглянемо приклад: суперечності між «сучасними вимогами до професійної діяльності майбутніх інженерів і якістю їхньої графічної підготовки; між необхідністю формування просторової уяви в студентів у процесі навчання нарисної геометрії й недостатнім рівнем розробки теорії та методики її формування; між перевагою динамічних моделей як ефективних дидактичних засобів формування просторової уяви майбутніх інженерів та використанням існуючих статичних дидактичних засобів; між необхідністю підвищення рівня самостійної роботи студентів та обмеженими можливостями існуючих дидактичних засобів, що мають недостатній рівень наочності та технологічності моделювання об'ємних об'єктів та їх перетворень».

Перша суперечність між соціальними потребами та педагогічною практикою) має загальний характер. Друга суперечність має суто педагогічний характер, її перша опозиція характеризує мету педагогічної діяльності (формування просторової уяви), друга опозиція характеризує мету наукової роботи (розробка теорії та методики її формування). Третя і четверта суперечності теж мають суто педагогічний характер і стосуються дидактичних засобів моделювання об'ємних об'єктів і формування просторової уяви.

Певні важливі висновки дозволяє зробити аналіз наступного прикладу формулювання суперечності – між «нормативною заданістю освітнього процесу й особистісними потребами школяра». Виникає питання – яка опозиція повинна бути першою? Проведений аналіз масиву формулювань суперечностей дозволяє зазначити, що перша опозиція повинна

характеризувати суспільні, наукові, педагогічні потреби, потенційні можливості, наявні тенденції – усе це вже об'єктивно існує. Як правило, перша суперечність пов'язана з цільовим компонентом педагогічної системи. Друга опозиція суперечності пов'язана з реальністю – науковою чи практичною, яку ще треба створити.

З урахуванням наведених міркувань наведену вище суперечність доцільно сформулювати наступним чином: «суперечність між необхідністю реалізації особистісних потреб школяра та нерозробленістю підходів до подолання нормативної заданості освітнього процесу».

Зупинімося на аналізі формулювань суперечностей в обґрунтуванні актуальності тем наукових робіт з історії педагогіки. У переважній більшості таких робіт пошукувачі не наводять формулювань суперечностей. А в тих дисертаціях, де вони наводяться, їхнє формулювання має певну специфіку. Розглянемо приклади.

Приклад 1. Суперечність «між потребою у використанні історико-педагогічного досвіду колективного виховання школярів для реалізації завдань виховання учнівської молоді в сучасних умовах і недостатнім вивченням історико-педагогічних аспектів вітчизняної теорії і практики колективного виховання 20-30 років ХХ століття». У наведеному прикладі перша опозиція не зовсім чітко визначає суб'єкта потреби, хто це – суспільство, учителі, науковці? У будь-якому з цих варіантів наявність такої потреби необхідно обґрунтовувати, тому що наявність такої потреби є сумнівною, або треба так сформулювати першу опозицію, щоб вона мала тривіальний характер, не потребувала аргументації.

Приклад 2. «Усвідомлення об'єктивної потреби підвищення ефективності та якості організаційно-педагогічної діяльності учених рад вітчизняних вищих педагогічних навчальних закладів у контексті європейських інтеграційних перетворень, недостатня розробленість цієї проблеми в історико-педагогічному плані зумовили вибір теми дисертаційної роботи: Організаційно-педагогічна діяльність Вчених рад вітчизняних вищих

педагогічних навчальних закладів другої половини ХХ ст.». Аналіз теми дисертації та наведеної суперечності дозволяє зазначити їхню взаємну невідповідність. У суперечності увага акцентується на європейській інтеграції, за такої логіки вивчати треба досвід діяльності вчених рад європейських, а не українських вищих навчальних закладів.

Приклад 3. «Суперечність між необхідністю використання науково обґрунтованих змісту, методів і форм педагогічної просвіти батьків досліджуваного періоду та недостатнім вивченням вітчизняного досвіду вирішення цієї проблеми у практиці сучасних закладів освіти й висвітлення в сучасній періодиці». У даній суперечності сумнівною, недостатньо обґрунтованою є задекларована необхідність.

У трьох вище наведених прикладах суперечностей в історико-педагогічних дослідженнях пошукувачі зробили спробу обґрунтувати необхідність історико-педагогічного дослідження за допомогою певної соціальної потреби. У зв'язку з цим виникає питання: чи може дослідження історії педагогічної думки та освіти минулого реалізувати соціальні потреби сьогодення? Для отримання відповіді на це питання розглянемо два варіанти розвитку педагогічної освіти та науки.

Перший, найбільш розповсюджений варіант – процес нормального розвитку. Для нього характерна еволюційність, поступовість, повільність. Кожний наступний етап відтворює попередній із незначними змінами, які не мають принципового значення. Кожний такий етап «знімає» всі актуальні для сьогодення властивості попереднього. Тому вивчення історії етапів нормального розвитку освіти та думки минулого не має безпосереднього прямого зв'язку з реалізацією соціальних потреб сьогодення. У таких випадках обґрунтовувати необхідність проведення дослідження доцільно за допомогою потреб науки, а не соціальних потреб.

На наш погляд, не вимагає доведення необхідність створення цілісної історії вітчизняної освіти та педагогічної думки, тому формулювання суперечності може бути наступним: «суперечність між потребою в створенні

цілісної історії розвитку певної складової педагогічної науки, або освітньої практики та недостатнім рівнем вивченості історії розвитку певного аспекту педагогічної теорії, або освітньої практики». Наведемо приклад такої суперечності: «між необхідністю історико-педагогічного аналізу розвитку теорії управління освітніми установами та відсутністю наукових робіт, у яких аналізується розвиток понятійно-термінологічного апарату цієї теорії».

Другий варіант розвитку педагогічної освіти та науки – екстремальний розвиток. Виникнення етапів екстремального розвитку пов'язане з революціями, війнами або втручанням у процес нормального розвитку ідеологічних чинників. Такі етапи не бувають тривалими, але на таких етапах порушується процес органічного відтворення попередньої системи освіти та науки й надбання минулого не стають складовою сьогодення. Прикладом таких екстремальних етапів були 20-30-і роки ХХ століття в нашій країні, коли двічі відбувалася відмова від надбань минулого – у першому випадку під впливом революційних подій, у другому – під впливом партійних постанов.

Вивчення історії екстремальних етапів може сприяти вирішенню соціальних та педагогічних проблем сьогодення. Надбання таких етапів зазвичай підлягають нищівній критиці та засудженню (як це було з 20-ми роками минулого століття) або замовчуванню. Саме тому вивчення історії таких етапів може збагатити сучасну педагогічну практику. У зв'язку з цим для обґрунтування актуальності проблеми, пов'язаної з вивченням історії екстремального етапу, доцільно використовувати наступне формулювання: «суперечність між необхідністю забезпечення балансу індивідуального й колективного виховання школярів та недостатнім рівнем розробленості цієї проблеми в сучасній педагогічній науці; наявністю значного досвіду колективного виховання 20-30 років ХХ століття та недостатнім рівнем його вивчення історико-педагогічною наукою». Перша опозиція першої суперечності в такому формулюванні не вимагає доведення, тому що як науковцям, так і педагогам відома актуальність цього завдання.

Певні особливості формулювання суперечностей ми виявили в дисертаційних роботах із порівняльної педагогіки. Аналіз авторефератів таких робіт дозволив виокремити три підходи до обґрунтування актуальності проведення дослідження. Представники першого підходу не формулюють суперечність, а одразу заявляють про актуальність тієї чи іншої проблеми. Так, наприклад, один із пошукувачів зазначає «Незважаючи на наявність указаних вище досліджень, процес формування, становлення й розвитку британської сім'ї, специфіка виховання дітей і підлітків упродовж багатовікової історії Великої Британії ще не були предметом спеціального дослідження». Таке обґрунтування актуальності та необхідності проведення дослідження є недостатнім, окрім того незрозуміло – чому вивчати треба саме сімейне виховання у Великій Британії, а не в Німеччині чи Франції, які теж мають багатовікову історію.

Представники другого підходу не використовують поняття «суперечність», але фактично наводять обидві опозиції, взаємодія яких і обумовлює необхідність проведення дослідження. Прикладом такого підходу є наступне формулювання: «Недостатня ефективність системи музичного виховання в Україні, необхідність розширення теоретико-методологічної бази вітчизняної музичної педагогіки, збагачення форм організації музично-просвітницької діяльності, а також недостатня розробка й вивченість зарубіжного досвіду дошкільного музичного виховання зумовили вибір теми дисертаційного дослідження». Із приводу даного положення зазначимо, що його нескладно представити у вигляді суперечності, але першу її опозицію краще починати не з акценту на недолік, а з акценту на необхідність підвищення ефективності музичного виховання.

Представники третього підходу формулюють суперечності в тому чи іншому вигляді. Розглянемо два приклади: «суперечність між соціальною вагомістю модернізації післядипломної педагогічної освіти України, актуальністю вивчення досвіду в цій галузі, зокрема, Китаю, та відсутністю наукових розробок для вирішення цієї проблеми у вітчизняній педагогічній

науці»; «суперечність між потребою у вивченні особливостей і тенденцій розвитку вищої педагогічної освіти в Китаї у другій половині ХХ – початку ХХІ ст. та відсутністю порівняльних й історико-педагогічних досліджень, які б охоплювали цей період». Головною відмінністю цих суперечностей є те, що в першому випадку перша опозиція характеризує соціальну потребу, а в другому – наукову. Із другим підходом погодитись не можна. Вітчизняна наука не може мати за мету – вивчити розвиток педагогічної науки та освіти всіх країн. Тобто – перша опозиція в дослідженнях із порівняльної педагогіки не може бути науковою. Дослідження з порівняльної педагогіки повинні бути спрямовані на вирішення соціальних та практичних педагогічних проблем нашої країни, тому можна погодитись з формулюванням першої з вище наведених суперечностей.

У деяких дисертаційних роботах пошукувачі зазначають, що в дослідженні спиралися на положення діалектики та філософії нестабільності й синергетики. Але ці філософські та загальнонаукові теорії базуються на принципово різних наукових засадах. Як ми вже зазначали, саме діалектика передбачає виокремлення та розв'язання суперечностей, а прибічники філософії нестабільності та синергетики розвиток вважають випадковою подією, яка відбувається під впливом флуктуаційних процесів, тому для його забезпечення нема необхідності виокремлювати суперечності. Тому подальшого вивчення потребує проблема визначення ролі суперечностей при орієнтації дослідження на різні філософські засади.

Література

1. Гончаренко С.У. Педагогічні дослідження: Методологічні поради молодим науковцям / С.У.Гончаренко. – Київ –Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2008. – 278 с.
2. Загвязинский В.И., Атаханов Р. Методология и методы психолого-педагогического исследования. Учебное пособие /В.И. Загвязинский, Р. Атаханов. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 2001. – 208 с.

3. Краевский В.В., Бережнова Е.В. Методология педагогики: новый этап: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений / В.В.Краевский, Е.В. Бережнова. – М.: Издательский центр «Академия», 2006. – 400 с.

4. Образцов П.И. Методы и методология психолого-педагогического исследования/ П.И.Образцов. - СПб.: Питер, 2004. – 268 с.